

Język polski

*Jak czytać utwory literackie i teksty kultury
na lekcjach języka polskiego w szkole
podstawowej i ponadpodstawowej?*

dr Wioletta Kozak

Podstawa prawna – szkoła podstawowa

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia **14 lutego 2017 r.** w sprawie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej

Weszło w życie 1 września 2017 r.

DZIENNIK USTAW
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Warszawa, dnia 24 lutego 2017 r.
Poz. 356

ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ¹⁾
z dnia 14 lutego 2017 r.

w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej

Na podstawie art. 47 ust. 1 pkt 1 lit. a, b, e, f i h ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 59) zarządza się, co następuje:

§ 1. Określa się podstawę programową:

- 1) wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego, stanowiącą załącznik nr 1 do rozporządzenia;
- 2) kształcenia ogólnego dla publicznych szkół, o których mowa w art. 18 ust. 1 pkt 1 i pkt 2 lit. c, d i f ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe:
 - a) szkoły podstawowej, stanowiącą załącznik nr 2 do rozporządzenia,
 - b) szkoły podstawowej – dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, stanowiącą załącznik nr 3 do rozporządzenia,
 - c) branżowej szkoły I stopnia, stanowiącą załącznik nr 4 do rozporządzenia,
 - d) szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy, stanowiącą załącznik nr 5 do rozporządzenia,
 - e) szkoły policealnej, stanowiącą załącznik nr 6 do rozporządzenia.

§ 2. Podstawę programową wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego, określoną w załączniku nr 1 do rozporządzenia, stosuje się także do prowadzenia wychowania przedszkolnego w ośrodkach umożliwiających dzieciom z niepełnosprawnością intelektualną z niepełnosprawnościami sprzężonymi realizację obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego.

§ 3. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2017 r.

Minister Edukacji Narodowej: *A. Zalewska*

Podstawa prawna – szkoła ponadpodstawowa

Rozporządzenie Ministra Edukacji
Narodowej z dnia **30 stycznia 2018 r.**
w sprawie w sprawie podstawy
programowej kształcenia ogólnego dla
liceum ogólnokształcącego, technikum
oraz branżowej szkoły II stopnia

Weszło w życie 1 września 2018 r.

DZIENNIK USTAW
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Warszawa, dnia 2 marca 2018 r.
Poz. 467

ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ¹⁾
z dnia 30 stycznia 2018 r.
w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego,
technikum oraz branżowej szkoły II stopnia

Na podstawie art. 47 ust. 1 pkt 1 lit. c, d i g ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 59, 949 i 2203) zarządza się, co następuje:

§ 1. Określa się podstawę programową kształcenia ogólnego dla publicznych szkół, o których mowa w art. 18 ust. 1 pkt 2 lit. a, b i e ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe:

- 1) czteroletniego liceum ogólnokształcącego i pięcioletniego technikum, stanowiącą załącznik nr 1 do rozporządzenia;
- 2) branżowej szkoły II stopnia dla uczniów będących absolwentami dotychczasowego gimnazjum, stanowiącą załącznik nr 2 do rozporządzenia;
- 3) branżowej szkoły II stopnia dla uczniów będących absolwentami ośmioletniej szkoły podstawowej, stanowiącą załącznik nr 3 do rozporządzenia.

§ 2. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2018 r.

Minister Edukacji Narodowej: *A. Zalewska*

¹⁾ Minister Edukacji Narodowej kieruje działem administracji rządowej – oświata i wychowanie, na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2017 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Edukacji Narodowej (Dz. U. poz. 2315).

Struktura podstawy programowej

I. Kształcenie literackie i kulturowe

1. Czytanie utworów literackich.
2. Odbiór tekstów kultury.

II. Kształcenie językowe

1. Gramatyka języka polskiego.
2. Zróżnicowanie języka.
3. Komunikacja językowa i kultura języka.
4. Ortografia i interpunkcja.

III. Tworzenie wypowiedzi

1. Elementy retoryki.
2. Mówienie i pisanie.

IV. Samokształcenie

Kompetencje interpretacyjne w świetle nowej podstawy programowej

Hermeneuci wskazują na trzy fazy interpretacji, które wymagają od czytelnika innych predyspozycji i umiejętności, czyli kompetencji:

- a) **„spełnienie”** – to interpretacja w węższym rozumieniu, która wymaga od odbiorcy umiejętności „czytania ze zrozumieniem”, czyli odczytywania tekstu na poziomie znaczeń dosłownych, rozumienia sensowności wypowiedzi;
- b) **„wypełnienie”** – to interpretacja w szerszym znaczeniu, polegające na dookreślaniu miejsc przemilczanych w tekście, na odkrywaniu czegoś zakrytego, niejasnego w tekście: *Język poezji otwiera wolne przestrzenie myślowe wypełniane przez czytelnika. Wypełnianie tego dokonuje każdy na własny sposób, a mimo to nie narusza tożsamości utworu;*
- c) **„napętnianie”** – to porozumienie czytelnika z tekstem, które polega na przenikaniu się dwóch światów: prywatnego świata odbiorcy oraz świata czytanego tekstu, „złanie się horyzontu tekstu i czytelnika”.

Uczeń szkoły podstawowej jako krytyczny czytelnik

Klasy IV–VI	Klasy VII i VIII
<p>1. Czytanie utworów literackich</p> <p>14) nazywa wrażenia, jakie wzbudza w nim czytany tekst;</p> <p>15) objaśnia znaczenia dosłowne i przenośne w tekstach;</p> <p>16) określa doświadczenia bohaterów literackich i porównuje je z własnymi;</p> <p>17) przedstawia własne rozumienie utworu i je uzasadnia;</p> <p>18 wykorzystuje w interpretacji tekstów doświadczenia własne oraz elementy wiedzy o kulturze;</p> <p>19) wyraża własny sąd o postaciach i zdarzeniach;</p> <p>20) wskazuje wartości w utworze oraz określa wartości ważne dla bohatera.</p>	<p>1. Czytanie utworów literackich</p> <p>7) określa w poznawanych tekstach problematykę egzystencjalną i poddaje ją refleksji;</p> <p>9) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich odwołania do wartości uniwersalnych związane z postawami społecznymi, narodowymi, religijnymi, etycznymi i dokonuje ich hierarchizacji</p>

Uczeń szkoły ponadpodstawowej jako krytyczny czytelnik

Poziom podstawowy	Poziom rozszerzony
<p>14) w interpretacji utworów literackich odwołuje się do tekstów poznanych w szkole podstawowej, w tym: trenów i pieśni Jana Kochanowskiego, bajek Ignacego Krasickiego, <i>Dziadów</i> cz. II oraz <i>Pana Tadeusza</i> Adama Mickiewicza, <i>Zemsty</i> Aleksandra Fredry, <i>Balladyny</i> Juliusza Słowackiego;</p> <p>19) określa w poznawanych utworach problematykę egzystencjalną i poddaje ją refleksji;</p> <p>20) przedstawia różnorodne propozycje odczytania tego samego utworu literackiego</p>	<p>1) odczytuje tekst w jego warstwie semantycznej i semiotycznej;</p> <p>4) rozpoznaje mitologizację i demitologizację w utworach literackich, rozumie ich uniwersalny charakter oraz rolę w interpretacji wartości;</p>

Uczeń jako uczestnik dialogu w procesie dydaktycznym

Rzeczywista rozmowa (...), prawdziwa lekcja (...), prawdziwe, nie zaś płynące z siły nawyku objęcie, prawdziwy, a nie udawany pojedynek – istota tych aktów dopełnia się w jednym czy drugim uczestniku, a nie w obu, nie w ogarniającym wszystkie stworzenia, neutralnym świecie, lecz znajduje ona swój najdokładniejszy sens pomiędzy oboma, niejako w im obu tylko dostępnym wymiarze.

M. Buber, *Problem człowieka*, Warszawa 1993, s. 29.

nauczyciel – uczniowie – teksty literackie i inne

Umiejętność **zadawania pytań**, tak by stanowiły motywację do własnych poszukiwań, dążenie do poszukiwania prawdy, pobudzały ciekawość uczniów, stanowi podstawowy warunek zaistnienia dialogu na lekcji.

W podstawie programowej dla klas VII i VIII odpowiada za to zapis w obszarze III. „Tworzenie wypowiedzi” p. 2. „Mówienie i pisanie”: **3) uczeń formułuje pytania do tekstu.**

Uczeń jako krytyczny czytelnik – przedstawia własne rozumienie utworu i je uzasadnia

Stanisław Barańczak *Już wkrótce*

Już wkrótce wezmę się za siebie, wezmę się w garść, zrobię porządek w szufladzie, przemyślę wszystko do końca, zaplombuję zęby, uzupełnię luki w wykształceniu, zacznę gimnastykować się co rano, w słowniku sprawdzę kilka słów, których znaczenie jest dla mnie wciąż niejasne, więcej spacerów z dziećmi, regularny tryb życia, odpisywać na listy, pić mleko, nie rozpraszać się, więcej pracy nad sobą, w ogóle być sobą, być wreszcie bardziej sobą,

*ale właściwie jak to zrobić, skoro już,
i to od tak dawna, tak bardzo
nim jestem*

Uczeń jako krytyczny czytelnik – przedstawia własne rozumienie utworu i je uzasadnia

Etapy pracy z tekstem:

1. Bardzo często chcemy rozpocząć nowe życie niezadowoleni z dotychczasowego. Szukamy inspiracji, pomysłów, a pewne okoliczności, szczególnie Nowy Rok, traktujemy jako impuls do składania obietnic, tak naprawdę samemu sobie. Dyskusja, próba odpowiedzi na pytania: Czy kiedykolwiek podjąłeś/aś jakieś postanowienia? Co obiecywałeś/aś sobie? Czy to zrealizowałeś/aś? Dlaczego nie?
2. Interpretacja tytułu. Dlaczego „Już wkrótce”?
3. Co w swoim życiu chce zmienić osoba mówiąca? Dyskusja: która z tych kategorii jest łatwiejsza do realizacji? Dlaczego? Co to znaczy „przemyśleć do końca”?
4. Co to znaczy „być sobą”, a co „być bardziej sobą”? Czy można być „bardziej sobą”? Czy jej się to udaje? Dlaczego?
5. Czy ty zawsze jesteś sobą? Kiedy tak, kiedy nie.

Stanisław Barańczak *Już wkrótce*

Już wkrótce wezmę się za siebie, wezmę się w garść, zrobię porządek w szufladzie, przemyślę wszystko do końca, zaplombuję zęby, uzupełnię luki w wykształceniu, zacznę gimnastykować się co rano, w słowniku sprawdzę kilka słów, których znaczenie jest dla mnie wciąż niejasne, więcej spacerów z dziećmi, regularny tryb życia, odpisywać na listy, pić mleko, nie rozpraszać się, więcej pracy nad sobą, w ogóle być sobą, być wreszcie bardziej sobą,

ale właściwie jak to zrobić, skoro już, i to od tak dawna, tak bardzo nim jestem

Uczeń jako krytyczny czytelnik – przedstawia własne rozumienie utworu i je uzasadnia

Zbigniew Herbert

Dedal i Ikar

MÓWI DEDAL:

Idź synku naprzód a pamiętaj że idziesz a nie lataśz
skrzydła są tylko ozdobą a ty stąpasz po łące
ten podmuch ciepły to parna ziemia lata
a tamten zimny to strumień
niebo jest takie pełne liści i małych zwierząt

MÓWI IKAR:

Oczy jak dwa kamienie wracają prosto do ziemi
i widzą rolnika który odwala tłuste skiby
robaka który wije się w bruździe
zły robak który przecina związek rośliny z ziemią

MÓWI DEDAL:

Synku to nie jest prawda Wszechświat jest tylko światłem
a ziemia jest misą cieni Patrz tutaj grają kolory
pył się unosi znad morza dymy idą ku niebu
z najszlachetniejszych atomów układa się teraz tęcza

MÓWI IKAR:

Ramiona bolą ojciec od tego bicia w próżnię
nogi drętwieją i tęsknią do kolców i ostrych kamieni
nie mogę patrzeć się w słońce tak jak ty patrzysz się ojciec
ja zatopiony cały w ciemnych promieniach ziemi

OPIS KATASTROFY

Teraz Ikar głową w dół upada
ostatni obraz po nim to widok dziecinnie małej pięty
którą połyka żarłoczne morze
W górze ojciec wykrzykuje imię
które nie należy ani do szyi ani do głowy
tylko do wspomnienia

KOMENTARZ

Był taki młody nie rozumiał że skrzydła są tylko przenośnią
trochę wosku i piór i pogarda dla praw grawitacji
nie mogę utrzymać ciała na wysokości wielu stóp
Istota rzeczy jest w tym aby nasze serca
które toczy ciężka krew
napełniły się powietrzem
i tego właśnie Ikar nie chciał przyjąć

módlmy się

Uczeń jako krytyczny czytelnik – przedstawia *własne* rozumienie utworu i je uzasadnia

Pomnik patrona lotniska, Ottona Lilienthala, autora kilkunastu prototypów maszyn latających i pierwszego człowieka, który o własnych siłach, bez napędu, wzniósł się w powietrze, wykorzystując zjawisko płata nośnego. Jako że był on inżynierem, miał konieczną wiedzę, aby opisać też swoje osiągnięcia i próby od strony teoretycznej. W ten sposób skodyfikował zasady stanowiące podwaliny współczesnego lotnictwa - na jego obliczeniach opierali się wszyscy następnii konstruktorzy samolotów. Otto Lilienthal zginął w 9 sierpnia roku 1896 w wieku 48 lat podczas jednej z prób związanych z pasją jego życia.

Zbigniew Herbert
Dedał i Ikar

MÓWI DEDAŁ:
Idź synku naprzód a
pamiętaj że idziesz a nie
latasz
skrzydła są tylko ozdobą a
ty stąpasz po łące
ten podmuch ciepły to
parna ziemia lata
a tamten zimny to
strumień
niebo jest takie pełne liści i
małych zwierząt

MÓWI IKAR:
Oczy jak dwa kamienie
wracają prosto do ziemi
i widzą rolnika który
odwala tłuste skiby
robaka który wiję się w
bruździe
zły robak który przecina
związek rośliny z ziemią

MÓWI DEDAŁ:
Synku to nie jest prawda
Wszechświat jest tylko
światłem
a ziemia jest misą cieni
Patrz tutaj grają kolory
pył się unosi znad morza
dymy idą ku niebu
z najszlachetniejszych
atomów układu się teraz
tęcza

MÓWI IKAR:
Ramiona bolą ojciec od
tego bicia w próżnię
nogi drętwiąją i tęsknią do
kolców i ostrych kamieni
nie mogą patrzeć się w
słońce tak jak ty patrzysz
się ojciec
ja zatopiony cały w
ciemnych promieniach
ziemi

OPIS KATASTROFY
Teraz Ikar głową w dół
upada
ostatni obraz po nim to
widok dziecinnie małej
pięty
którą połyka żarłoczne
morze
W górze ojciec wykrzykuje
imię
które nie należy ani do szyi
ani do głowy
tylko do wspomnienia

KOMENTARZ
Był taki młody nie
rozumiał że skrzydła są
tylko przenośnią
trochę wosku i piór i
pogarda dla praw
grawitacji
nie mogą utrzymać ciała
na wysokości wielu stóp
Istota rzeczy jest w tym
aby nasze serca
które toczy ciężka krew
napęły się powietrzem
i tego właśnie Ikar nie
chciał przyjąć

módlmy się

Uczeń jako twórca

I. Kształcenie literackie i kulturowe (klasy IV–VI)

1. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

12) dokonuje odczytania tekstów poprzez przekład intersemiotyczny (np. rysunek, drama, spektakl teatralny);

III. Tworzenie wypowiedzi (klasy IV–VI)

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

7) tworzy opowiadania związane z treścią utworu, np. dalsze losy bohatera, komponowanie początku i zakończenia na podstawie fragmentu tekstu lub na podstawie ilustracji;

8) redaguje scenariusz filmowy na podstawie fragmentów książki oraz własnych pomysłów;

IV. Samokształcenie (klasy VII i VIII)

2) rozwija swoje uzdolnienia i zainteresowania;

3) uczestniczy w życiu kulturalnym w swoim regionie;

4) uczestniczy w projektach edukacyjnych (np. tworzy różnorodne prezentacje, projekty wystaw, realizuje krótkie filmy z wykorzystaniem technologii multimedialnych);

5) pogłębia swoją wiedzę przedmiotową i uczestniczy w wykładach publicznych, konkursach itp.;

6) rozwija umiejętności samodzielnej prezentacji wyników swojej pracy;

7) rozwija nawyki systematycznego uczenia się;

8) rozwija umiejętność krytycznego myślenia i formułowania opinii.

Plakat jako technika interpretacyjna

- ✓ Przekład intersemiotyczny jest techniką pomocniczą, bowiem nie pozwala na odbiór wszystkich warstw dzieła literackiego.
- ✓ Jest szczególnie cenny w interpretacji tekstów silnie zmetaforyzowanych, wymagających wnikliwych zabiegów interpretacyjnych.
- ✓ Plakat jest komunikatem ikonicznym perswazyjnym, stara się zaapelować do odbiorcy: ostrzec, zaagitować, zachęcić do obejrzenia widowiska, np. filmu, spektaklu, koncertu.
- ✓ W plakacie współistnieją znaki ikoniczne i literackie.
- ✓ Wyróżnia się cztery sposoby i warunki przemiany znaku ikonicznego w symbol:
 - a) wyizolowanie przedmiotu (lub detalu), wyrwanie go z naturalnego kontekstu, przez co nabiera znaczenia symbolu
 - b) szczególna konfiguracja znaków – umieszczenie znaku w określonym kontekście, np. niebieskoszare pasy same nic nie znaczą, ale z czerwonym trójkątem i numerem symbolizują tematykę obozową
 - c) deformacja znaku ikonicznego, która może odbywać się np. przez wyolbrzymienie (np. postaci, przedmiotu), pomniejszenie, podwojenie, zniekształcenie, rozmycie itp.
 - d) komunikat językowy, który uchyla referencje i zmienia konotacje znaku – znak ikoniczny opatrzony napisem uruchamia skojarzenia nadające mu charakter symboliczny.

Plakat jako technika interpretacyjna

Stanisław Barańczak

Zdjęcie

Nie ruszaj się; tak, brawo;
tylko poczekam, aż
przejdą ci ludzie i sprawy,
z którymi zbyt mało masz

wspólnego; o, to jest dobre;
tylko przybliżę się, żeby
usunąć poza obręb
miliony niepotrzebnych

nieszczęść i słów; o tak, stój
właśnie tak; tylko nastawię
ostrość, żeby na jawie
uchwycić twój sen, twój

cień; tak, z tą właśnie
miną, w tej pozie;
tylko się cofnę może,
żeby nie za wyraźnie

rysowały się linie
na twarzy, na murze, w tle;
tak, dobrze, właśnie te
myśli, nie inne;

tylko migawka: niech
na mgnienie się uciszy
czas, jego śmiech
nie najżyczliwszy;

tak, wreszcie, bądź tak chwilę;
z tym, że już zmierzch:
a został jeden tylko
jednorazowy flesz

Stanisław Barańczak, *Wybór wierszy i przekładów*, Warszawa 1997.

Plakat jako technika interpretacyjna

- ✓ Barańczak podejmuje z czytelnikiem ważny dialog na tematy egzystencjalno-filozoficzne, a w szczególności aksjologiczne naszej współczesności.
- ✓ Jest przykładem tekstu, który poddaje się ikonizacji.
- ✓ Dialogowość tekstu sygnalizuje rozpoczynający utwór zwrot do adresata „nie ruszaj się”, dzięki czemu czytelnik ma wrażenie, że tekst mówi do niego, zaprasza do przytaczania własnych sądów i refleksji, a także przez lekturę wiersza do samopoznania.
- ✓ Dyskurs z czytelnikiem odbywa się na wielu płaszczyznach i „piętrach wtajemniczenia”: od prostego, przystępnego konkretno-obrazowego do odczytania ironii, aluzji, gry językowej.

Stanisław Barańczak Zdjęcie	myśli, nie inne;
Nie ruszaj się; tak, brawo; tylko poczekam, aż przejdą ci ludzie i sprawy, z którymi zbyt mało masz	tylko migawka: niech na mgnienie się uciszy czas, jego śmiech nie najzyczliwszy;
wspólnego; o, to jest dobre; tylko przybliżę się, żeby usunąć poza obręb miliony niepotrzebnych	tak, wreszcie, bądź tak chwilkę; z tym, że już zmierzch: a został jeden tylko jedorazowy flesz
nieszczęść i słów; o tak, stój właśnie tak; tylko nastawię ostrość, żeby na jawie uchwycić twój sen, twój	Stanisław Barańczak, <i>Wybór wierszy i przekładów</i> , Warszawa 1997.
cień; tak, z tą właśnie miną, w tej pozie; tylko się cofnę może, żeby nie za wyraźnie rysowały się linie na twarzy, na murze, w tle; tak, dobrze, właśnie te	

Plakat jako technika interpretacyjna

dr Wioletta Kozak

Stanisław Barańczak
Zdjęcie

Nie ruszaj się; tak,
brawo;
tylko poczekam, aż
przejdą ci ludzie i
sprawy,
z którymi zbyt mało
masz

wspólnego; o, to jest
dobre;
tylko przybliżę się, żeby
usunąć poza obręb
miliony niepotrzebnych

nieszczęść i słów; o tak,
stój
właśnie tak; tylko
nastawię
ostrość, żeby na jawie
uchwycić twój sen, twój

cień; tak, z tą właśnie
miną, w tej pozie;
tylko się cofnę może,
żeby nie za wyraźnie
rysowały się linie
na twarzy, na murze, w
tle;
tak, dobrze, właśnie te
myśli, nie inne;

tylko migawka: niech
na mgnienie się uciszy
czas, jego śmiech
nie najżycielszy;

tak, wreszcie, bądź tak
chwilkę;
z tym, że już zmierzch:
a został jeden tylko
jednorazowy flesz

Stanisław Barańczak, *Wybór
wierszy i przekładów*, Warszawa
1997.

Plakat jako technika interpretacyjna

Stanisław Barańczak
Zdjęcie

Nie ruszaj się; tak, brawo;
tylko poczekam, aż
przejdą ci ludzie i sprawy,
z którymi zbyt mało masz

wspólnego; o, to jest dobre;
tylko przybliżę się, żeby
usunąć poza obręb
miliony niepotrzebnych

nieszczęść i słów; o tak, stój
właśnie tak; tylko nastawię
ostrość, żeby na jawie
uchwycić twój sen, twój

cień; tak, z tą właśnie
miną, w tej pozie;
tylko się cofnę może,
żeby nie za wyraźnie
rysowały się linie
na twarzy, na murze, w tle;
tak, dobrze, właśnie te
myśli, nie inne;

tylko migawka: niech
na mgnienie się uciszy
czas, jego śmiech
nie najzyczliwszy;

tak, wreszcie, bądź tak
chwilkę;
z tym, że już zmierzch:
a został jeden tylko
jednorazowy flesz

Stanisław Barańczak, *Wybór wierszy i
przekładów*, Warszawa 1997.

Konteksty w podstawie programowej

1. Czytanie utworów literackich

Poziom podstawowy	Poziom rozszerzony
9) Rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programem epoki literackiej z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;	3) rozpoznaje w utworach cechy prądów literackich i artystycznych oraz odczytuje ich funkcje;
11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;	4) rozróżnia grupę literacką i pokolenie literackie; rozpoznaje założenia programowe w utworach literackich różnych epok;
12) w interpretacji utworów literackich odwołuje się do tekstów poznanych w szkole podstawowej, w tym: trenów i pieśni Jana Kochanowskiego, bajek Ignacego Krasickiego, <i>Dziadów cz. II</i> oraz <i>Pana Tadeusza</i> Adama Mickiewicza, <i>Zemsty</i> Aleksandra Fredry, <i>Balladyny</i> Juliusza Słowackiego;	5) rozpoznaje mitologizację i demitologizację w utworach literackich, rozumie ich uniwersalny charakter oraz rolę w interpretacji;

Konteksty w podstawie programowej

1. Czytanie utworów literackich

Poziom podstawowy	Poziom rozszerzony
13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;	12) rozumie pojęcie aluzji literackiej, rozpoznaje aluzje w utworach i określa ich znaczenie w interpretacji utworów;
15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;	13) rozumie i określa związek wartości poznawczych, etycznych i estetycznych w utworach literackich.
16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.	

Konteksty w podstawie programowej

1. Czytanie utworów literackich

Poziom podstawowy	Poziom rozszerzony
9) Rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programem epoki literackiej z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;	3) rozpoznaje w utworach cechy prądów literackich i artystycznych oraz odczytuje ich funkcje;
11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;	4) rozróżnia grupę literacką i pokolenie literackie; rozpoznaje założenia programowe w utworach literackich różnych epok;
12) w interpretacji utworów literackich odwołuje się do tekstów poznanych w szkole podstawowej, w tym: trenów i pieśni Jana Kochanowskiego, bajek Ignacego Krasickiego, <i>Dziadów</i> cz. II oraz <i>Pana Tadeusza</i> Adama Mickiewicza, <i>Zemsty</i> Aleksandra Fredry, <i>Balladyny</i> Juliusza Słowackiego;	5) rozpoznaje mitologizację i demitologizację w utworach literackich, rozumie ich uniwersalny charakter oraz rolę w interpretacji;

Konteksty w podstawie programowej

1. Czytanie utworów literackich

Poziom podstawowy	Poziom rozszerzony
13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;	12) rozumie pojęcie aluzji literackiej, rozpoznaje aluzje w utworach i określa ich znaczenie w interpretacji utworów;
15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;	13) rozumie i określa związek wartości poznawczych, etycznych i estetycznych w utworach literackich.
16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.	

Konteksty w podstawie programowej

2. Odbiór tekstów kultury

Poziom podstawowy	Poziom rozszerzony
5) charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;	2) wykorzystuje teksty naukowe w interpretacji dzieła sztuki;
6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;	3) rozpoznaje nawiązania do tradycji biblijnej i antycznej w kulturze współczesnej;
2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;	4) porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty;
	6) odczytuje poglądy filozoficzne zawarte w różnorodnych dziełach;

Do czego potrzebne są konteksty?

- Rozpoznanie sensów cząstkowych prowadzące do rozumienia całości.
- Interpretacja – metoda współczesnego literaturoznawstwa, która poprzez jak najbardziej wnikliwe i głębokie ujęcie tekstu literackiego w jego całości prowadzi do pogłębionego zrozumienia i pełnego wczucia się w swoiste, twórcze siły językowego dzieła sztuki.

Do czego potrzebne są konteksty?

1. Czytanie kontekstowe pozwala na budowanie świadomości historycznoliterackiej uczniów. Odbywa się ono poprzez wydobywanie sensów i znaczeń wynikających z lektury tekstów. Uzmysławia uniwersalność motywów, wątków i tematów z jednoczesnym postrzeganiem odmienności form wypowiedzi.
2. Kontekst za każdym razem musi być uzasadniony, kieruje interpretatora ku odkrywaniu intencji autora.
3. Uczniowie dzięki wnikliwej analizie mogą odkrywać grę, jaką prowadzi z nimi autor.

Konteksty w podstawie programowej

Stanisław Baliński

O tamtej

Z tamtą było kapryśnie i było niepewnie,
Gdy prosiłeś o serce, drwiła z ciebie płocha,
A gdy chciałeś porzucić, wzywała cię rzewnie,
Trudno ją było lubić, trzeba było kochać.

Ta nigdy nie jest zmienna i nie jest powiewna,
Ma uśmiech pogodniejszy i słowa łaskawsze,
Możesz jej ufać wiernie, nie zdradzi — rzecz pewna,
A kiedy powie słowo, dotrzymuje zawsze.

Tamta mnie opuściła, tamtej nie ma ze mną,
Ta przyszła i uściskiem objęła serdecznie,
I chociaż mi z nią dobrze i chociaż bezpiecznie,
Za tamtą mi jest smutno, za tamtą mi ciemno...

O tamtej...

Z tamtą było kapryśnie i było niepewnie,
Gdy prosiłeś o serce, drwiła z ciebie płocha,
A gdy chciałeś porzucić, wzywała cię rzewnie,
Trudno ją było lubić, trzeba było kochać.

Ta nigdy nie jest zmienna i nie jest powiewna,
Ma uśmiech pogodniejszy i słowa łaskawsze,
Możesz jej ufać wiernie, nie zdradzi — rzecz pewna,
A kiedy powie słowo, dotrzymuje zawsze.

Tamta mnie opuściła, tamtej nie ma ze mną,
Ta przyszła i uściskiem objęła serdecznie,
I chociaż mi z nią dobrze i chociaż bezpiecznie,
Za tamtą mi jest smutno, za tamtą mi ciemno...

Konteksty w podstawie programowej

Stanisław Baliński
O tamtej

Z tamtą było kapryśnie i było niepewnie,
Gdy prosiłeś o serce, drwiła z ciebie płocha,
A gdy chciałeś porzucić, wzywała cię rzewnie,
Trudno ją było lubić, trzeba było kochać.

Ta nigdy nie jest zmienna i nie jest powiewna,
Ma uśmiech pogodniejszy i słowa łaskawsze,
Możesz jej ufać wiernie, nie zdradzi – rzecz pewna,
A kiedy powie słowo, dotrzymuje zawsze.

Tamta mnie opuściła, tamtej nie ma ze mną,
Ta przyszła i uściskiem objęła serdecznie,
I chociaż mi z nią dobrze i chociaż bezpiecznie,
Za tamtą mi jest smutno, za tamtą mi ciemno...

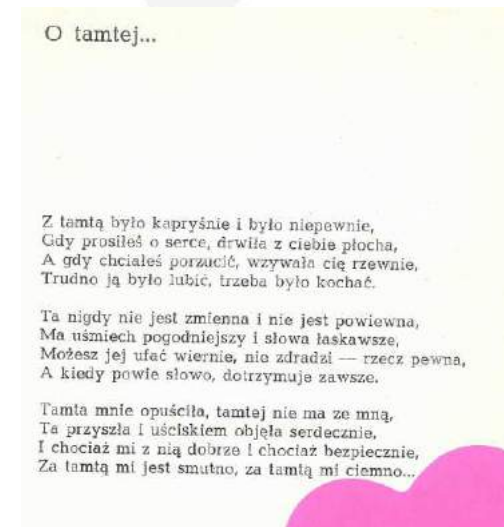
Z tomiku *Wielka podróż*, 1941 Londyn

Został zamieszczony w
antologii poezji miłosnej W.
Boleckiego *Snuć miłość...*
*Polska poezja miłosna XV – XX
wieku*

Konteksty w podstawie programowej

Tom *Wielka podróż* stanowi znaczący dorobek w twórczości S. Balińskiego. Składa się z dwóch części:

1. *Do przyjaciół w podróży.*
2. *Postój w Paryżu.*

Część pierwszą otwiera wiersz *Pożegnanie Krzemieńca 1939*, którego tytuł stanowi wyraźne wskazanie tradycji, do jakiej nawiązuje poeta. Gra romantycznymi motywami, cytatami, poetyką i formą wiersza stanowi wyraz świadomości dwudziestowiecznego poety-emigranta, którego świat znów zamyka się w romantycznej poezji. Zburzenie tego świata przez wojnę prowadzi do literatury, która zdolna jest jedynie przechować pamięć o tym świecie, którego już nie ma.

Ewa Jaskółowa, *Konsekwencje interpretacyjne kontekstowego czytania*, [w:] *Czytanie tekstów kultury. Metodologia. Badania. Metodyka*, pod red. B. Myrdzik, I. Morawiecka, Lublin 2007.

Konteksty w podstawie programowej

Aluzje literackie:

1. *mi jest smutno...* - nawiązanie do *Hymnu* J. Słowackiego

2. Antoni Słonimski *Smutno mi Boże*

*Że z podróży dalekiej do ojczyzny płynę
I że się serce z piersi wyrywa bezradnie,
I że mnie czeka niebo ojczyzny mej sine,
Że już gwiazd nie zobaczę, co błyszczą jak żadne,
Smutno mi, Boże!*

O tamtej...

Z tamtą było kapryśnie i było niepewnie,
Gdy prosiłeś o serce, drwiła z Ciebie płocha,
A gdy chciałeś porzucić, wzywała Cię rzewnie,
Trudno ją było lubić, trzeba było kochać.

Ta nigdy nie jest zmienna i nie jest powiewna,
Ma uśmiech pogodniejszy i słowa łaskawsze,
Możesz jej ufać wiernie, nie zdradzi — rzecz pewna,
A kiedy powie słowo, dotrzymuje zawsze.

Tamta mnie opuściła, tamtej nie ma ze mną,
Ta przyszła i uściskiem objęła serdecznie,
I chociaż mi z nią dobrze i chociaż bezpiecznie,
Za tamtą mi jest smutno, za tamtą mi ciemno...

Metoda projektu w edukacji polonistycznej

- ✓ Jest metodą przygotowującą uczniów do samokształcenia.
- ✓ Celem stosowania metody projektu jest kształcenie:
 - a) umiejętności w organizowaniu sobie warsztatu pracy:
poszukiwaniu źródeł informacji, przyswajaniu nowej wiedzy, wyrabianiu sprawności umysłowych oraz praktycznych;
 - b) intelektu, zdolności poznawczych, samowychowania;
 - c) samokontroli, samooceny i autokorekty.

Metoda projektu w edukacji polonistycznej

dr Wioletta Kozak

Metoda projektu sprzyja samokształceniu, rozwija aktywność indywidualną i grupową, wymaga jednak od uczestników:

1. przyswojenia podstawowego zasobu wiedzy o rzeczywistości oraz opanowania podstawowych sprawności intelektualnych: operacyjnych i instrumentalnych (analizowanie, abstrahowanie, porównywanie, uogólnianie, syntetyzowanie, klasyfikowanie; rozumienie podstawowych pojęć, symboli, rozumienie języka oraz ważniejszych kodów graficznych);
2. dostarczenia silnych i atrakcyjnych motywów do podejmowania samodzielnych działań;
3. umiejętności formułowania celów i zakresów wiedzy, które chce się poznać;
4. znajomości metod i technik pracy samokształceniowej;
5. formułowania i rozwiązywania problemów;
6. umiejętności pracy w zespole; sprawności organizacyjnej;
7. umiejętności komunikowania się z innymi w różnorodnych sytuacjach;
8. posługiwania się różnymi urządzeniami technicznymi (np. komputerem).

Metoda projektu w edukacji polonistycznej

Klasy IV-VI	Klasy VII i VIII
<ol style="list-style-type: none"> 1) doskonalili ciche i głośne czytanie; 2) doskonalili różne formy zapisywania pozyskanych informacji; 3) korzysta z informacji zawartych w różnych źródłach, gromadzi wiadomości, selekcjonuje informacje; 4) zna i stosuje zasady korzystania z zasobów bibliotecznych (np. w bibliotekach szkolnych oraz <i>on-line</i>); 5) korzysta ze słowników ogólnych języka polskiego, także specjalnych, oraz słownika terminów literackich; 6) zwraca uwagę na typy definicji słownikowych, określa ich swoistość; 7) rozwija umiejętność krytycznej oceny pozyskanych informacji; 8) poznaje życie kulturalne swojego regionu; 9) rozwija umiejętności efektywnego posługiwania się technologią informacyjną i wykorzystuje te umiejętności do prezentowania własnych zainteresowań. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. rzetelnie, z poszanowaniem praw autorskich, korzysta z informacji; 2. rozwija swoje uzdolnienia i zainteresowania; 3. uczestniczy w życiu kulturalnym w swoim regionie; 4. uczestniczy w projektach edukacyjnych (np. tworzy różnorodne prezentacje, projekty wystaw, realizuje krótkie filmy z wykorzystaniem technologii multimedialnych); 5. pogłębia swoją wiedzę przedmiotową i uczestniczy w wykładach publicznych, konkursach itp.; 6. rozwija umiejętności samodzielnej prezentacji wyników swojej pracy; 7. rozwija nawyki systematycznego uczenia się; 8. rozwija umiejętność krytycznego myślenia i formułowania opinii.

Metoda projektu w edukacji polonistycznej

Projekt „Garnitury”

Metoda projektu w edukacji polonistycznej

dr Wioletta Kozak

Projekt „Garnitury”

Scenariusz (fragment) Dla dziesięciorga osób (a może być i więcej)

Akt I

H. Poświatowska ***

kto potrafi
pomiędzy miłość i śmierć
wpleść anegdotę o istnieniu
zgarniam brunatne plastry książek
nasłuchuję brzęczenia słów
pomiędzy miłości śmierć
wpleść
nikt nie potrafi

Jan Twardowski *Przedmowa*

Kiedy sięmówi tyle o człowieku, o różnie
pojmowanym humanizmie, widzę urok szpaka, wilgi, dzikiego
królika, szrostkowiłosego wyżła. To samo światło pada na ludzi, na
koniki polne, świerszcze.

Jostein Gaarder *W zwierciadle niejasno*

Jesteś zwierzęciem z duszą anioła

Jan Twardowski *Trzeba*

Trzeba być zakochanym,
żeby uwierzyć w aniołów

Na zakończenie...

Quint Buchholz

